

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בחדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

פר' דברים תשפ"ב

גליון 19

והנה היו אוהבים אותו כנפשם, ואילו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היו העם סוקלין אותו ולכן סבל קרח גדולות אהרן כו', אבל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תבערה ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזירה מהם ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה' ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, אז היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו וחשב כי ישמעו אליו העם ע"ש.

ויראה שזה רמז בתוכחתו שבאמת המופת בהיפוך, אם הועילה תפלת משה בחטא עצום כש"כ שהיה לה להועיל בקל ממנו, אבל כי דרך העבירה כך הוא כאשר יוסיפו לעשות הרע מתעורר החטא הקדום ג"כ, וכבר פירש"י במדבר י"ד שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה, והרי זה דומה לכך מאזנים מעויין שבהכרע קל יוכרע לצד השני, וכן דרשו חז"ל סנהדרין ק"ב א' איך לך פורעניות שאין בה אחד מ"ד בהכרע ליטרא של עגל הראשון, לכן רמז שלך נשא קרח לבו לחלוק בשביל חטא העגל שמאז נגזר במחשבה שימותו במדבר. ומכאן נצמחה מחלוקתו של קרח. ובאמת גם במרגלים היה בו מחטא העגל כי לולא קדמו בעגל לא קצף ה' עליהם חרי אף הגדול הזה כמ"ש שם "עד אנה ינאצוני כו'". והורה בזה שאם לא ילכו בדרך טובה גם חטאים הראשונים אינם נמחקים.

*

אחד עשר יום מחרב. אפשר נמשך כי במ"ר פ' בשלח ולא נחם אליהם משל לאדון שהיה לו בן והיה מבקש ליתן לו ירושה ואומר אם נותנה לו אני עכשיו עדיין קטן הוא ואינו יודע לשמרה אלא עד שילמוד כתובין ויעמוד על עמקן ואח"כ אני נותנה לו, כך אמר הקב"ה אם אני מכניס עכשיו ישראל לארץ עדיין לא נתעסקו במצוות ואין יודעין עסקי תרומות ומעשרות אלא אתן להם את התורה ואח"כ אכניסם לארץ.

והנה כוונת השי"ת היה במדבר למען ילמדו הדינים התלויים בארץ כמ"ש במדרש ביתר המשלים הנה אילו לא תטאו אין ספק שלא קצרה ידם ללמוד בזמן מועט כי חשכת החטא ימנע אור ההשגה, וזהו מעין התוכחה וזהו "אחד עשר יום מחורב", שראויים לילך לא"י בזמן קצר א"כ היו כבר בזמן מועט מוכנים ללמוד והחטא גרם ויהי בארבעים שנה אז למדו התורה כי אז דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו אליהם כפי קוצר השגתן ואמר עם שכל זה הואיל משה הוא שהתחיל משה שהיה אז התחלה כפי עומק בחינת התורה לא היה רק התחלה כי לא עמדו בעומק התורה גם אחר המשך זמן הרב ההוא.

ועל פי זה יש לבאר משחז"ל (ב"מ פ"א) מאי דכתיב "מי האיש החכם ויבן את זאת כו' על מה אבדה הארץ", דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו כו' עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר "ויאמר על עזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם" וכבר כתבנו בזה במקומות שונים. ויראה ביאורו ששאלו על מה אבדה הארץ שאם בשביל עונות ישראל אשר הרבו להרשיע אדרבה ראויים לעונש שיגלו מארץ זבת חלב ודבש שזה יותר פורעניות שאדמתם זבת חלב ודבש זרים יאכלו אותה והיה עונש יותר לישראל, עד שהשיב הקב"ה בעצמו "על עזבם את תורתך", נמצא שפסקה השפעה כי לא היה

אלה הדברים. כל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים. ויראה כי איתא בעירובין נ"ד ב' כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן כו', נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו כו', מיהו דברים אלו שהם דברי תוכחות דבר אל כל ישראל.

*

בעבר הירדן במדבר בערבה. להמשיך ענין סדר התוכחה יראה כי הראה להם לדעת כי כל מה דעביד רחמנא לטב היה ולא יהרהרו אחר מעשיו יתברך כי השלוח גורם ביעוט, ולזה הקדים להם כי הכל היה לטוב להם, כי מה שהיו במצרים בעיני הכל לטובה, כי לולא זאת היו ח"ו נטמעו בטומאת מצרים ע"כ זה חסדו אשר עשה עמהם שמררו חייהם עד שאפילו לנשותיהם לת היו פונים רק ע"י השתדלות כדאיתא בסוטה (דף י"א ב') בשעה שהיו הולכות לשאוב מים היה הקב"ה מזמין להם דגים קטנים כו' ושופתות ב' קדרות אחת של יין ואחת של דגים ומוליכות אצל בעליהן בשדה ומרחיצות אותן כו', הרי שאפילו לנשותיהן לא היו מתאווין. ובשביל שגדרו מן הערוה לכן אמר "וכאשר יענו אותי", ונתמעטו עונתן, "כן ירבה", ששה בכרס אחד, והכל היה לטוב לישראל, לכן שבט לוי לא היו בשעבוד.

ולזה אמרו "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים", כי אמרו איך התהפכות הדברים במה שאחר צאתם ממצרים ראוי שיהיו מושגחים ביותר במדבר בארץ לא זרועה, ולא כן הוא, כי ראה ראינו איך אור השגחתו היה שופע עלינו במצרים, כי ה' אשר זימן להם "בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע", בפ' בהעלותך פירש"י אם תבן לא היו נותנים להם חנם דגים היו נותנים להם חנם, ולפי אגדה דסוטה אתי שפיר כפשוטו, כי הוא יתברך הזמין להם.

ואולי ירמוז לבשר דגים כו' עקיבא (גדרים נ"ד ב') שדגים בכלל בשר הם, והנה לא קצרה ידו יתברך ליתן להם המן בטרם יקראו, רק שהוא יתברך ביקש להכניע כח חומרם שיתיש כח היצירה, לכן הראה להם שתרעומתן במדבר כשהיו מעוני רעבון, הכל למעט תאותן, למען לא יכשלו כאשר בא האות "בערבה" (והוא ערבות מואב) כפירש"י שהיה להם כל טוב ונמשכו אחר התאוה וקלקלו.

*

ודי זהב. פירש"י במחלוקתו של קרח. ויראה שכל תוכחתו שאל יבעטו ביסורים "כי כאשר ייסר איש את בנו" כו', וזה כללות לכל ענינים לקבלם בשמחה כי כולם לטוב והשלוח הוא פעמים סיבה לרעה כמו דכתיב לקמן "ורם לבבך ושכחת", ובא האות בחצרות במחלוקתו של קרח, ודרשו חז"ל עליו (סנהדרין ק"א א') "עושר שמור לבעליו לרעתו", ואבוהו דכולהו אבות הטומאה שגרם להם העגל עבור רבוי זהב כמו שפירש"י.

*

או יאמר עפ"י מ"ש הרמב"ן ריש פ' קרח כי קרח מצא מקום לחלוק אחר מעשה מרגלים שנגזר עליהם למות במדבר כמ"ש דתן ואבירים "המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר", כי גם בדבר העגל שהיה החטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים וניצולו בתפלתו של משה כו'

שפע בא"י מצד המזל רק מצד התורה, וכאשר אין תורה לא תתעורר השפע כלל בארץ ישראל.

וזהו שרמזו (ישעיה א') "אדמתכם לגדכם זרים אוכלים אותה" לכן "ושממה", ומובן. וזהו הטעם בתוכחה (ויקרא כ"ו) והארץ תעזב מהם כי יעזובינן מאסו כו', כי לא נמצא בה משפיע וכן על מה עשה ה' ככה לארץ כו'.

וזאת תורת המסורה "הואיל משה באר את התורה" והאיל הלך אחר צו, כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם, ויובן לפמ"ש שאילו לא חטאו היו באים לארץ מיד, וא"כ ע"כ היו משיגים התורה מיד, אבל הואיל הלך אחר צו זה ע"ג, לזה הואיל לעשות אתכם לו לעם בארבעים שנה שהאיל משה באר את התורה הזאת.

*

בואו ורשו את הארץ. עפ"י מה דאיתא בגמ' כתובות צ"ה ב' נכסי לך ואחריו לפלוני, אם מכר הראשון שוב אין לשני כלום. א"כ אחר שהוא יתברך אמר לאברהם (בראשית י"ג) "לך אתננה ולזרעך", וכן ביצחק אמר (שם כ"ו) "לך ולזרעך", ואחר שיצחק נתן הארץ ליעקב כמפורש ס"פ תולדות, א"כ לא היה לאחיו טענה עוד על הארץ כי בעוד יצחק חי נתנו ליעקב, והוא יתברך אמר "לזרעך אחריו", ואין לאחריה כלום אחר שהראשון נתן אפילו לאחר, כל שכן בנתן למי שראוי לירשו, לכן אמר "בואו ורשו", אתם ולא יהיה לכם ערעור, "כי נשבע ה' לאבותיכם כו' לתת להם ולזרעם אחריהם", ואם נתן הראשון אין לאחריה כלום.

*

ואמר אלכם בעת ההיא לאמר כו'. מה שהוא שייך לענין התוכחה, יראה כי בפרשת יתרו מבואר כי יתרו אמר למשה "מדוע אתה יושב לבדך כו' ויאמר משה לחותנו כי יבא אלי העם לדרוש אלהים כו' ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי אלהים ואת תורותי ויאמר חותן משה כו' עתה שמע בקולי כו' והזהרת אתהם כו', והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה כו', ואתה תחזה כו' אנשי חיל יראי אלהים כו', ושפטו את העם כו'.

ומבלי האריך בדיוקים במה שחלקו משה ויתרו, ואיך חשב משה לשפוט לבדו. אמנם יראה כי יש ב' מיני משפטים, כי ענין משפטים שאין כוונת אחד לנצח רק לדעת האמת באיזה ספק שנוגד לו הדין עם מי, ואינו נחפץ בשל חבירו כלל. בזאת נקל היה למשה ויוכל עשותו לבדו. אבל משפטים שיש בהם כוונת סירוב וניצוח ומבקש לזכות בדין אף שלא כדיון זה ודאי עמל הרבה ויגיעת בשר. והנה משה חשב כי לא יהיה ביניהם משפטים רק מפניה הראשונה, לכן אמר "ושפטתי בין איש ובין רעהו" היינו כב' רעים אהובים שמבקשים לדעת מי הזוכה בדין האמיתי, והודעתי שאין כאן דברי ריבות רק הודעה בעלמא, כי משה חשב אחר שבה לשפוט ממחרת יוה"כ כבר הגיעו כולם למדריגת שלימות להיות מבקשי אמת ורודפי צדק לאמיתיה.

אבל יתרו הבין שלא הגיעו לגדר זה, לכן אמר "גבל תבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך", כי יתרו ידע שהם טרחנים וסרבנים, לכן אמר "עתה שמע בקולי איעצך", כי "היה אתה והזהרת אתהם כו'" כי בענין הודעת חקי אלהים זאת תוכל עשוהו לבדך כדברך "ואתה תחזה כו' אנשי חיל יראי אלהים כו'", הרי שיתכן שימצאו מבקשי עול במשפט ולזכות ע"י שקר וכדומה א"כ בעלי דינים כאלו ודאי טרחנים וסרבנים, ויפלו משפטים הרבה ביניהם עד שצריך להרבות בדיני צדק, א"כ אף זה מכלל התוכחה כאשר אמר בסוף "איכה אשא לבדי טרחכם כו'", כי זה ודאי לא עלה על דעתי לשאת לבדי בעלי דינים שהם טרחנים וכו"ל.

*

שמוע בין אחיכם כו'. אפשר הלשון שמוע בין אחיכם, עפ"י מ"ש חז"ל (יומא ע"ה א') שמשמה היה דין על פי המן, זה אומר עבדי גנבת כו' א"ל משה "לבוקר משפט", למחר אם נמצא עומרו בבית שזה בו כו'. ואולם בין איש

ובין אחיו שהיו נזונים יחד בתפוסת הבית, א"כ אין הפרש במקום שירד המן, ובין גרו שדר אצלו, לזה לא הוכיח במן. לכן אמר "ושפטתם צדק", בזה אין במשפטים שניתנו ניתנו לברר על פי המן, במה שדרין יחידיו אין מזה אות.

*

ויקחו בידם מפרי הארץ כו'. פירש"י מי הם שאמרו טובתה יהושע וכלב. וכפי הפשט אפשר לומר דקאי על המרגלים עצמם כי רש"י פירש בפ' שלח שאמרו "באנו אל הארץ כו' וגם זבת חלב ודבש הוא כו'", כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו.

ויש להבין מנ"ל. אך יש לומר כי באמת לא הוזהרו בשליחותן רק "וראי אתם את הארץ מה היא ואת העם כו'" וכפי מה שמפורש כאן שביקשו לדעת הדרך והערים שזה היה עיקר כוונתם. אבל על היותה זבת חלב ודבש כבר ייעד להם הוא יתברך ליתן להם ארץ זבת חלב ודבש ע"כ כסתה כלימה פניהם לתבוע בירור על זה מן המרגלים. ומ"ש משה "והתנתקתם ולקחתם מפרי הארץ", הוא כדי שיהיה להם למופת כי יראו כל יושבי הארץ אין לוקחים מפרי הארץ להוביל למרחוק והיה כפי הטבע שירגישו שהם מרגלים, ולזה יהיה להם לאות על ידם, מאחר שמתחזקים ליקח מפרי הארץ ככה לא יעמוד איש בפניהם כשיבואו לכבוש את הארץ. וא"כ אחר שעיקר שליחותן לראות העם והערים, היה להם להקדים תשובתן על הערים והעם, והם הקדימו להשיב על פירות הארץ שאין עיקר שליחותן על זה, ומזה הוכיחו חז"ל כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו. לכן הקדימו מה שהוא אמת כדי שיאומן השקר.

ולזה הוכיחן משה אחר שאתם שולחתם לרגל הארץ את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן כי ככה בקשתם וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה הארץ, ולמה השיבו דבר זה אחר שכונתם להוציא דבה, אלא על כרחך כי לא יוכלו לקיים השקר אם לא יקדימו דבר אמת ויאמרו טובה הארץ אשר ה' כו', ואף שהמרגלים לא אמרו ה' אלהינו, עכשיו חוזר משה על הארץ ומדבר בעדו.

*

ובמדבר אשר ראית. יראה שדרך פתווי היצר למעט הבטחון לתלות בעצמו שאינו ראוי לנס, וא"כ יאמר נא ישראל, שבמצרים עדיין לא חטאו בעגל כדאי היו לנסים הנעשים משא"כ אחר חטא העגל. ולזה אמר "ובמדבר" כי בתרגום "וישת אל המדבר פניו" תירגם ושוו לקבל עגלא דיעבד ישראל במדברא אפוהי, הרי שחטא העגל מיוחס למדבר, ולז"א "כי עיניך הרואות" שלא עכב חטא העגל.

גם "במדבר אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו" יראה למ"ש בילקוט עה"פ יחזקאל ל"ד "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם" א"ר יוחנן צאן לעונשין ואדם למתן שכר. והענין הוא עפ"י מ"ש העקרים שחסדו יתברך שחושב העונש לעומת החומר שהוא כלה ואבד לכן העונש לא לנצח יריב כי איננו נצחיי והשכר נצחיי, ויראה הטעם כי העונש גורם החומר כי יצר לב האדם רע מנעוריו לכן חושב העונש לעומת חלק החומרים לכן יש לו תכלית, אבל השכר שעושה בכח הנשמה היא רוחני לכן השכר נצחיי.

ובזה יפורש ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל, כי לא ניכר מותר האדם רק אם עושה מצות ה' אז ניכר יתרונו שהשכר נצחיי אבל אם עוסק בהבלים לא יחשוב לו עון רק עונש תכליתי ויחשב כבהמה, לכן אמר ומותר מן הבהמה אין כי הכל הבל ולא ניכר יתרונו, בהיות חושב העונש לחלק חומריות שבאדם. וזהו לפי שהכל הבל, וזהו צאן לעונשין, כי בעבירה יקל עונשו אשר בלא דעת עשה כי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות לכן יש תכלית. ואדם לקבול שכר, כי נחשב לעומת הנשמה שהיא רוחניית והנשמה נקראת אדם כמ"ש (שמות ל') "על בשר אדם לא ייסך", וכתבו שעיקר אדם נקרא מצד הנשמה, וזהו "כאשר ישא איש את בנו", שחושב לכם כילד שעשועים שאין מדקדקין בילד העושה דבר שלא כהוגן לכן לא עכב חטא ועון.